

STUDIA GENERALIA 2007

Rakkauden evoluutio

Helsingin yliopisto 1.2.2007, Porthania (Yliopistonkatu 3), klo 18.00– 20.00

AVIOLIITON AAMU

Valtiotieteiden maisteri Heikki Sarmaja

Tunteet, rakkaus ja mustasukkaisuus

Perhettä muodostavat tunteet Edvard Westermarckin mukaan

"Miehen ja vaimon välillä näyttää vallitsevan luonnostaan ystävyys, sillä ihminen on luontonsa puolesta vielä enemmän pareja muodostava kuin poliittisessa yhteisössä elävä, sikäli kuin perhe on perustavampi ja välttämättömämpi kuin valtio ja jälkeläisten tuottaminen on yhteistä kaikille elollisille." (Aristoteles)

Perhe on yleisinhimillinen instituutio, jota tavataan kaikissa kulttuureissa. Nykyaikainen evoluutiopsykologia määrittelee perheen lähes samoin sanoin kuin Edvard Westermarck aikoinaan: "Perheellä" tarkoitetaan sosiaalista yksikköä, jonka ytimenä on äiti ja lapsi. Erittäin usein tähän yksikköön kuuluu myös mies, joka useimmiten on lapsen biologinen isä. Tällä miehellä on perheessä tärkeä rooli, joka kestää ajallisesti pitempään kuin pelkkä sukupuoliyhteys edellyttäisi.

Tällainen perheen määritelmä on käyttökelpoinen, vaikka se jättää auki kysymyksen siitä, kuinka monta puolisoa perheessä on tai millaiset siteet näin määritellyllä perheellä on muihin perheisiin. Kaikki maailman kulttuurit tuntevat monogaamisen avioliiton, ja enemmistö tunnetuista kulttuureista sallii monivaimoisuuden. Inhimillisen perheen kulttuurista muuntelua voi verrata lumihuutaleeseen. Jokainen on erilainen, mutta pohjalla on kuitenkin sama kiderakenne.

Kaiken inhimillisen perheenmuodostuksen ytimenä oleva *avioliitto* tai *parisuhdeperhe* perustuu Westermarckin mukaan seuraaviin myötäsytntisiin tunnevalmiuksiin: Ensinnäkin äiti ja lapsi kiintyvät toisiinsa vaistomaisin tunnesitein – äidinrakkaus. Toiseksi, äiti ja isä kiintyvät toisiinsa pysyväisluonteisesti – aviollinen rakkaus. Kolmanneksi, isä kiintyy vaimonsa lapsiin erityisin tunnesitein – isänrakkaus. Neljänneksi, puoliset tuntevat toisistaan mustasukkaisuutta. Viidenneksi, sisarukset kiintyvät altruistisesti toisiinsa – sisarusten keskinäinen rakkaus. Kuudenneksi, lapsuuteen liittyvä tiivis perheenomainen läheisyys tuottaa lähisukulaisten välille keskinäisen seksuaalisen vastenmielisyyden tunteen – inestiaversio. Tämä ihmismielen ominaisuus on perimmäinen syy siihen, että ihmiset eivät käytännössä koskaan avioidu aivan lähimpien sukulaistensa kanssa. Seitsemänneksi Westermarckilla esiintyy myös ajatus siitä, että isovanhemmat kiintyvät lastensa lapsiin – isovanhempien rakkaus.

Oman lajimme tapa muodostaa perheitä näyttää meistä itsestään selvältä. Tämä lajisovinistinen harha katoaa, kun vertaamme inhimillistä perhettä toisten eläinlajien perheisiin. Kaikesta kulttuurisesta variaatiosta huolimatta ihmisperheessä on kuitenkin eräitä ominaisuuksia, joita ei tavata minkään muun eläinlajin keskuudessa. Monet muutkin lajit muodostavat suurperheitä, mutta vain ihmislajilla on myötäsytntisiä valmiuksia rakentaa sukulaisuussuhteita sekä äidin että isän linjassa. Norsuilla on matriarkka, mutta vain ihmisillä on sekä matriarkka että patriarkka. Afrikan villikoirilla isän veljet, sedät, osallistuvat pentujen hoitoon, mutta vain ihmislapsella voi olla sekä äidin- että isänpuoleisia setiä ja tätejä.

Lisää aiheesta:

Edvard Westermarck: The History of Human Marriage. 5th edition. Vol I, III. London: MacMillan 1921.

Heikki Sarmaja: Ihmislajin perheenmuodostuksen evoluutiopsykologinen perusta. Yhteiskuntapolitiikka 2003:3. Artikkelin myös internetissä osoitteessa: www.stakes.fi > Julkaisut > Yhteiskuntapolitiikka > Arkisto

Suora lähetys ja videotallenteet internetissä, osoitteessa <http://video.helsinki.fi/studia/>.

Luentojen lyhennelmät ja luentosarjan ohjelma löytyy osoitteesta www.helsinki.fi/vst.

Luentosarjan luennot julkaistaan kirjana Vapaan sivistystyön toimikunnan julkaisusarjassa syksyn aikana.

Tilaukset: (09) 191 58063 (toimisto), vst@helsinki.fi tai www-sivuilta www.helsinki.fi/vst.

Järjestäjä: Helsingin yliopiston vapaan sivistystyön toimikunta

Postiosoite: PL 27, 00014 HELSINGIN YLIOPISTO